

**Матеріали
для розвитку зв'язного
мовлення,
позакласного читання
та рубрика «Перевір себе»**

Тернопіль
Астон
2019

Повторення вивченого у 1 класі

РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ

Україна — рідний край

1. Прочитай вірш Лани Виноградової «Вірш про Україну».

Озера сині, ліси великі,
Високі гори, глибокі ріки —
Яка ж красива у нас країна!
Найкраща в світі моя Україна!

- Про що авторка розповіла у вірші?
- Які картинки виникли в твоїй уяві, прочитавши вірш? Підтвердь свою думку рядками з вірша.
- Які почуття огортали тебе, читаючи вірш?
- Якими словами авторка висловлює свою любов до України? Прочитай і запиши ці рядки.

2. Розглянь малюнок.

- Поміркуй, що об'єднує зміст вірша і малюнок. Що в них спільного, а чим відрізняються?
- Якими кольорами на світлині переданий настрій фото художника? Назви їх.
- Якими словами вірша можна підписати світлину? Прочитай ці слова.
- Пригадай, які твори про Україну ти читав/читала. Розкажи про один із них. Що об'єднує вірш Лани Виноградової з твором, прочитаним тобою?

3. Прочитай уривок з вірша Марії Деленко «Над моєю Україною».

Над моєю Україною —
синє небо, наче очі матусині.
Над моєю Україною — хмарки
кучеряві, наче казки бабусині.

- Що тобі допомогла побачити авторка, запропонувавши ці рядки?
- А що ти запропонуєш друзям побачити над Україною? Розкажи про це.
- З чим авторка порівнює небо, хмарки?
- Як ти думаєш, про що авторка хоче сказати, використовуючи такі порівняння? Спробуй і ти порівняти картини рідного краю з кимось/чимось. Зроби це разом з друзями.

4. Послухай уривок з оповідання Юрія Мушкетика «Рідна мова».

Не можна ходити по рідній землі, не чаруючись виплеканою народом у віках рідною мовою. В народі немає скарбу більшого, як його мова...

Слова́ — це крила ластівки, вона їх не відчуває, але без них не може злетіти. Тому маємо зробити все для того, щоб не згорнулися крила, щоб не обірвалася золота нитка, яка веде з давнини в наші дні.

- Про що автор розповідає у творі?
- Який найбільший скарб має народ?
- З чим автор порівнює рідне слово?
- Чого має прагнути кожна людина?
- Поясни, як ти розумієш вислів: «...щоб не обірвалася золота нитка, яка веде з давнини в наші дні».

5. Прочитай вірш Ніни Рій «Із слова починається людина».

Із слова починається людина,
Із мови починається мій рід.
Моя ласкава, мамина, єдина —
Щебече соловейком на весь світ.
Бентежна, тополина, калинова,
Не випита, не вибрана до дна —
Це наша українська рідна мова,
Немов бандури вічної струна.

- Який настрій у тебе викликав зміст вірша?
- Поміркуй, з чого починається людина. Дай відповідь словами вірша.
- Прочитай слова, якими авторка передає свою любов до рідної мови.

- Якими ще словами можна характеризувати українську мову? Запиши їх.

6. Прочитай прислів'я.

- ✓ Птицю пізнають по пір'ю, а людину — по мові.
- ✓ Без мови немає народу.
- Поясни, як ти розумієш їх зміст.
- Запиши одне з прислів'їв (на вибір).

7. Прочитай вислів Панаса Мирного про мову.

«Найбільше і найдорожче добро в кожного народу — це його мова».

- Як ти розумієш вислів письменника? Поясни.
- Поміркуй, що об'єднує вислів і записане тобою прислів'я із вправи 6.

ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО У 1 КЛАСІ

Перевір себе

1. Продовж речення.

- Звуки ми ____ і ____.
- На письмі звуки позначають ____.
- Звуки поділяються на ____ і ____.

2. Продовж речення.

- Букви ми ____ і ____.
- Букви бувають ____ і ____, ____ і ____.
- В українській абетці ____ букви.

**Люби Україну,
люби рідну мову
всім серцем своїм**

У скарбниці нашого народу вірші, оповідання про Україну, рідну мову посідають одне з найвагоміших місць. Про їх красу і велич сказано так багато, що краще й не опишеш. А запропоновані твори не залишать тебе байдужим/байдужою. Читай і отримуй насолоду.

ПОЗАКЛАСНЕ ЧИТАННЯ

Моя Батьківщина

1. Розглянь уважно малюнок та ілюстрації обкладинок книжок.

- Як ти вважаєш, до якого уроку готуються діти? Доведи свою думку.
- Які книжки знаходяться на книжковій полиці? Прочитай їх назви на корінцях обкладинок. Чи можеш ти сказати, про що йдеться в книжках?

2. Розглянь ілюстрації обкладинок книжок. Прочитай їхні назви. Якої теми стосуються ці книжки?

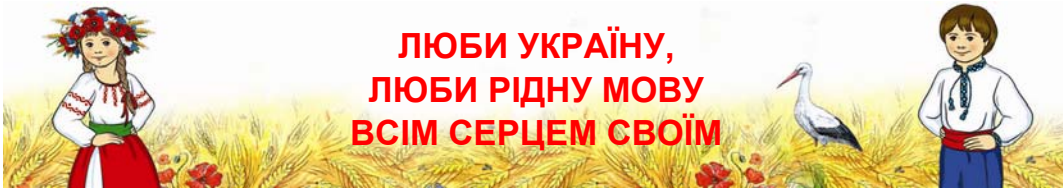
3. Дай відповіді на питання.

- Хто автор книжки «Мала й велика Україна»? Де на обкладинці написано прізвище автора?
- Чи написано прізвище автора на обкладинці книжки «Незалежність України»? Як можна довідатися, хто автор цієї книжки? Поміркуй, про що може йти розповідь у книжці.
- Яка назва наступної книжки? Кому призначена ця книжка? Де на обкладинці про це написано? Як ти розумієш вислів «Дитячий календар ілюстрований»? Вислови припущення, про що розповідається в книжці.
- З якою книжкою тобі хочеться познайомитися детальніше? Чому?
- Що об'єднує всі книжки, представлені на сторінці? Чому ти так вважаєш?

4. У післяурочний час розглянь книжки.

- Обери для себе книжку, про яку тобі хотілося б розповісти друзям.

**ЛЮБИ УКРАЇНУ,
ЛЮБИ РІДНУ МОВУ
ВСІМ СЕРЦЕМ СВОЇМ**

Перевір себе

1. Валентина Новомирова написала вірш _____.
2. Слова: «Я слухав, чув, співала та пташина
Одне святеє слово «Україна» належать _____.
3. Українську мову назвали барвінковою автори _____ і
_____.
4. Оповідання «Наш рід» написав:
А Микола Сингаївський;
Б Андрій М'ястківський;
В Мирослав Петрів.
5. Василь Сухомлинський написав твір:
А «Чорнобривці»;   Б «Наш рід»;   В «Рідний край».
6. Твір Мар'яни Савки «Україна» — це:
А казка;   Б вірш;   В оповідання.

Дослідження звуко-буквенного складу слів

РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ

В гості до осені

1. Прочитай вірш Надії Красоткіної «Осінь».

Засвітились листочки на клені
Жовтим-жовтим, ясным вогнем.
Киньте ви всі турботи щоденні
І до осені в гості підем.

- Куди запрошує авторка кожного з нас?
- Чим здивувала осінь авторку вірша? А тебе?
- Уяви, що осінь приязно зустріла своїх гостей. Чим вона їх частуватиме? Розкажи.

2. Розглянь малюнки.

- Яка пора року зображена?
- Що привернуло твою увагу?
- Які почуття виникли в тебе, розглядаючи малюнки?

3. Поміркуй!

- Куди зібралася сім'я?
  - Хто з домашніх улюбленців був на прогулянці з сім'єю?
  - Кого побачили під ялинкою тато з сином?
  - Що зробили тато і син з білочкою?
  - Що робила білочка на ялинці?
  - Які лісові гостинці подарувала осінь сім'ї?
  - З яким настроєм сім'я поверталася додому?
  - Запиши відповідь на перші два запитання.
- Усно продовж розповідь за серією малюнків і запитаннями.

4. Прочитай прислів'я, приказки та запиши їх.

- ✓ Осінь усьому рахунок веде.
  - ✓ І ліс шумить дружніше, коли дерев багато.
  - ✓ Що у лісі родиться, то у домі знадобиться.
- Поміркуй, яке з них стосується складеної тобою розповіді.

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗВУКО-БУКВЕНОГО СКЛАДУ СЛІВ

Перевір себе

1. Доповни речення.

В українській мові _____ голосних звуків, які на письмі позначаються _____ буквами.

Букви _____ можуть позначати _____ звуки.

Буква *ї* завжди позначає _____ звуки.

Після м'яких приголосних звуків букви *я*, *ю*, *є* позначають _____ звук.

2. Назви дзвінкі приголосні звуки.

3. Приголосні звуки, які вимовляються тільки з участю шуму, — це:

А дзвінкі;   **Б** глухі;   **В** голосні.

4. У кінці слова і складу перед глухими приголосними звуками вимовляються дзвінкі звуки:

А голосні;   **Б** дзвінкі приголосні;   **В** глухі приголосні.

5. Апостроф вживається після твердих приголосних звуків:

А б, п, в, м, ф, р;   **Б** с, к, н, г, г', ж;   **В** т, х, ц, ч, ш, щ.

6. Доповни речення.

Букви *я*, *ю*, *є*, *ї* після апострофа позначають по _____ звуки.

Перед апострофом букви позначають _____ приголосні звуки.

7. Знаком, який указує на те, що один зі звуків вимовляється посиленням голосом, є:

А наголос;   Б крапка;   В кома.

8. Наголошений склад — це такий склад, який вимовляється:

А з більшою силою голосу;

Б з меншою силою голосу;

В спокійно.

9. Наголос може змінювати значення слова?

А ні;

Б так;

В не завжди.

10. Вкажи слова, в яких наголос позначено неправильно: вира́зно, поне́ділок, шо́фер, одина́дцять, подру́га, чоти́рнадцять, дрова́, діа́лог.

Письмо як засіб спілкування на відстані та в часі

Сучасній людині важко уявити своє життя без друкованого слова навіть за умови, що є безліч технічних засобів, які допомагають зберігати інформацію в часі і передавати її у просторі. А були часи, коли люди не вміли писати, і єдиним засобом збереження інформації була людська пам'ять.

Поява письма в історії людства не випадкова: писемність виникла з потреби зафіксувати думку, щоб передати її на відстань або прийдешнім поколінням. Кожен народ йшов своїм шляхом до створення писемності. Та етапи розвитку письма в усіх народів земної кулі приблизно однакові.

Учені вважають, що звукова мова виникла, можливо, близько двох мільйонів років тому. Письму ж не більше 6–7 тисяч років. Однак перші спроби письма для передачі інформації з'явилися значно раніше — близько 20 тисяч років до нашої ери.

Читай і поповнюй свої знання новою інформацією.

ПОЗАКЛАСНЕ ЧИТАННЯ

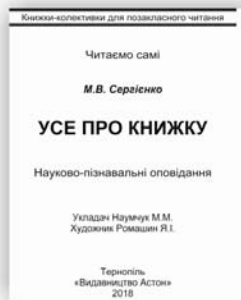
Усе про книжку

Ти вже знаєш, як виникла писемність. А чи відомо тобі, як виникла книжка?

Знаєш? Тоді розкажи однокласникам. Якщо не знаєш, то тобі допоможе книжка М. В. Сергієнка «Усе про книжку».

1. Розглянь уважно ілюстрацію обкладинки книжки і прочитай назву.

- Хто автор книжки? Як називається книжка? Що зображено на малюнку обкладинки? Чи відповідає малюнок назві книжки?

2. Розглянь наступний малюнок.

Це сторінка цієї ж книжки. Вона познайомить тебе з іншою інформацією. Прочитай написи на сторінці. Назва книжки інша? Хто автор цієї книжки? Які оповідання містить книжка? Як ти розумієш значення слова **укладач**. Яке прізвище художника? З роботами цього талановитого художника, який

ілюструє дитячі книжки, ти багато разів ще зустрінешся. Де і коли видрукували книжку?

Візьми до уваги. Сторінка, яка розширює твоє уявлення про книжку і розповідає про жанр творів, розміщений у книжці, знайомить з прізвищами автора, художника або укладача творів, вказує, де і коли видрукували книжку, називається **титульна**.

3. Досліди третій малюнок.

- Що ти можеш сказати про цю сторінку книжки? Скільки оповідань розміщено в книжці? Прочитай їх заголовки. Як швидко можна відшукати в книжці оповідання, яке тебе зацікавило?
- Чи можеш ти зробити висновок, про що ця книжка, ще не розглянувши її посторінково і не читаючи оповідання? Що тобі допомогло зробити такий висновок?

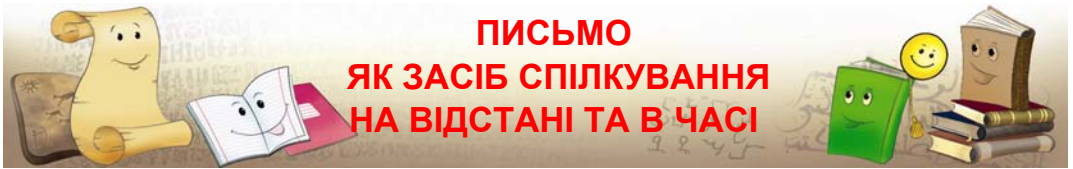
4. Знайди цю книжку в класній бібліотеці чи на книжковій виставці і розглянь її.

- Поміркуй, яке оповідання ти хочеш прочитати або прослухати. Чому саме це, а не інше?

5. Розглянь з друзями книжки в класній бібліотечці.

- Вибери одну з них для себе. Обміняйся думкою, чим привабила тебе саме ця книжка.

Перевір себе

1. Чи випадково виникла писемність? Розкажи про це.
2. Як називається легенда, яка тобі розповіла про виникнення письма? Чому першу літеру назвали А, а останню — Я?
3. Розглянь малюнки.

- Як ти думаєш, про що хотіли повідомити люди, коли використовували такі зображення?
  - Яке письмо називається малюнковим, а яке — предметним?
4. Назви головних героїв легенди «Послання від скіфів».
  5. Хто перетворив знаки-картинки на букви?
А гіксоци;   Б єгиптяни;   В слов'яни.
    - Де про це можна дізнатися?
  6. Розкажи, хто є засновником слов'янської азбуки.

Користування правилами переносу слів

ЖОВ-ТЕНЬ, ЖО-ВТЕНЬ

ли-сичка,
лиси-чка,
лиси-чка,
зай-чик,

Краса осінньої природи

(Вчимося складати розповідь
за питаннями та опорними словами)

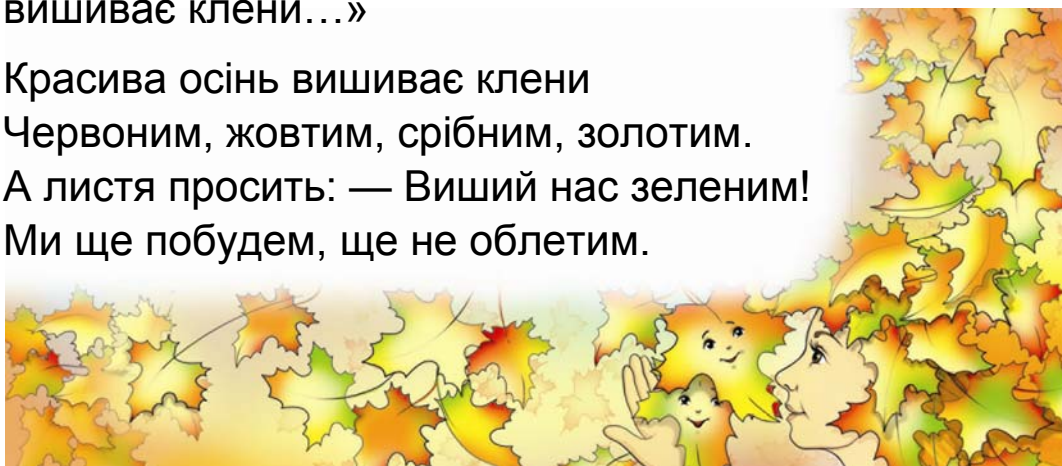
Будь спостережливим/спостережливою!

1. Прочитай.

Густими туманами, полум'яною листяною ковдрою встеляє землю осінь. Зупинися на мить. Побач, послухай, відчуй урочисто-прекрасну атмосферу осінньої краси так, як це зробила Ліна Костенко.

Познайомся з уривком вірша «Красива осінь вишиває клени...»

Красива осінь вишиває клени
Червоним, жовтим, срібним, золотим.
А листя просить: — Виший нас зеленим!
Ми ще побудем, ще не облетим.

- Якою авторка побачила осінь? А ти?
- Що, на твою думку, почула авторка в природі? А що чуєш ти, коли буваєш на природі? Поділися своїми думками з друзями.
- Чи подобається авторці осінь? Доведи свою думку. Чим тебе приваблює осіння пора?

**2. А ти був/була в лісі осінньої пори?
Якими враженнями ти можеш поділитися з друзями?**

3. Поміркуй, чи погоджуєшся ти з думкою про те, що осінь дарує різні дива. Неповторним, чарівним дивом можуть бути різнобарвні кольори? Доведи свою думку.

4. Послухай вірш Марії Пономаренко «Осінь пензлика взяла».

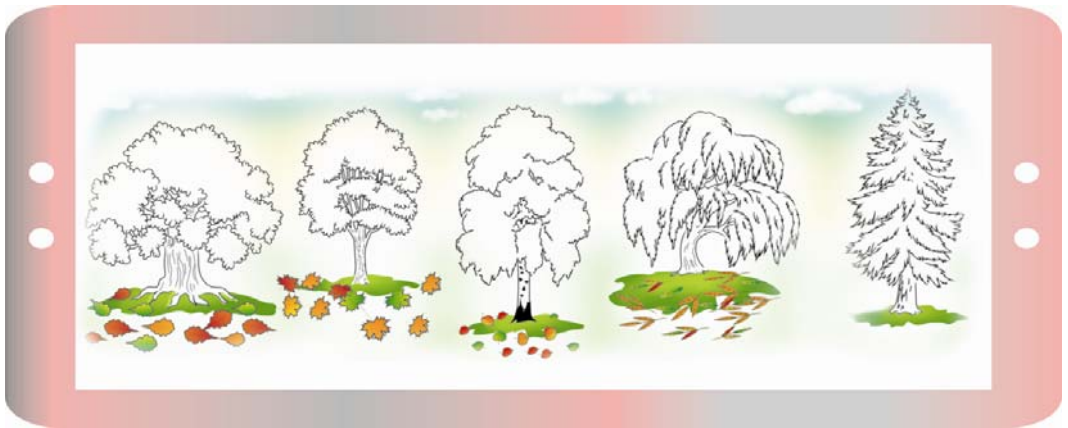
Осінь пензлика взяла,
малювати почала,
в білорогої берізки
золотила довгі кіски.
Став багряним колір чуба
в мудрого дідуся-дуба.
Дві сестрички, дві осички
стали жовті, мов лисички.
А докруг, докруг травиця
тихо-тихо золотиться.
Ось палахкотять калина,
горобина і шипшина.
Не вгаває щедра осінь,

а малює неба просинь.
Ще — тоненькі павутинки,
сірий дощик і хмаринки.
Пензлик біга без упину —
гарна в осені картина.

- В якому образі авторка представила тобі осінь?
- Які кольори використала осінь, щоб природа привабила тебе своєю красою?
- Поміркуй, що спільного в кольорах: золотий — багрянний — жовтий — палаючий. Чим вони відрізняються?
- Якими кольорами розфарбувала осінь небо, павутинки, хмаринки? А які кольори використаєш ти?
- Чи сподобалася тобі картина осені? Чим?

5. Розглянь малюки.

- Поміркуй і розкажи, які фарби подарує осінь кожному з дерев.
- Уяви собі, що в сухому листячку заховався вітерець. Як ти думаєш, воно шепочеться про щось таємне чи сумне? Розкажи.

6. Прочитай уривок з вірша Надії Красоткіної «Осінь».

Краса природи — веселкове диво!
В ній дивовижні чисті кольори.
Осіньню всюди, райдужно красиво...
І синє небо дивиться згори.

- Яким дивом вражена авторка? А ти?
- Поміркуй, які кольори авторка не назвала, але ти їх уявляєш. Які рядки вірша тобі допомогли побачити розмаїття кольорів?
- Запиши назви кольорів, якими осінь буде радувати твої очі.

7. Скористайся словами для довідки і запиши назви предметів до їх ознак.

Золотокосі ... ,
багряні ... ,
червонясті ... ,
червона ... ,
буро-золотаві ... ,
срібні ....

Слова для довідки: берізки, дуби, павутинки, шипшина, листочки, клени.

- Поміркуй, що об'єднує третє і шосте завдання. Чим відрізняються кольори?

8. Заглянь у дивовижну скриньку золотоволосої красуні-осені. Вибери потрібні слова і склади розповідь «Краса осінньої природи». Тобі допоможуть відповіді на питання.

Питання	Словесна скринька
1. Яка пора року наступила?	Чарівна, прекрасна, казкова, грайлива, кольорова, світла, веселкова осінь...
2. Де хазяйнує осінь?	У барвистих парках, красивих лісах, багатих садах, полях, синьому небі; хмарках, мов білих вітрилах; усміхнених квітниках...
3. У які шати одяглися дерева, кущі?	Червонясті, золоті, багряні, святкові, зелені, буро-золотаві...
4. Чим здивувала тебе осінь?	Щедрими дарами садів, городів, різнобарвними кольорами, сумним дощиком, шурхотливими листочками, срібними павутинками, чарівною мелодією вітру...
5. Який настрій викликала в тебе гостина в осені?	Бадьорий, піднесений, сумний, веселий, святковий, гарний...

- Запиши два речення, які тобі найбільше до вподоби.

Перевір себе

1. Продовж речення.

У слові стільки складів, скільки _____ .
Слова переносяться з рядка в рядок _____ .

2. Одну букву залишати в рядку чи переносити в наступний рядок:

А можна   **Б** не можна

3. Слова зі збігом приголосних звуків у середині слова можна переносити по-різному:

А так   **Б** ні

4. Букви й, ь при переносі слів:

А не відриваються від попередньої приголосної
Б переносяться в наступний рядок

5. При переносі слів буквосполучення дж, дз, йо, ьо:

А розривати можна   **Б** не розриваються

6. М'якість приголосного звука перед о позначається:

А знаком м'якшення   **Б** апострофом

7. При переносі слів апостроф від попередньої букви:

А відокремлюється   **Б** не відокремлюється

8. Чи правильно поділені для переносу слова: о-рел, акаці-я, у-рок, ліні-я?

А так   **Б** ні

9. Чи всі можливі способи переносу слова «морква» вказані:
мо-рква, мор-ква, морк-ва?

А так   **Б** ні

10. Запиши букви, між якими пишеться апостроф.

11. Слова: хлоп'-ята, пір'-їна, торф'-яний, полум'-яний
поділені для переносу правильно?

А так   **Б** ні

12. Букви перед апострофом позначають:

А тверді приголосні звуки   **Б** м'які приголосні звуки

Чарівна краса осінньої мозаїки

Осінь... Яка мальовнича пора року! Небо в ясні дні ще милує своєю блакиттю, ніжним сонечком, чистим повітрям. Сріблясті павутинки мерехтять і вклоняються літечку, яке вже минуло, але передає ключі осені.

Кучеряві ліси і діброви, смарагдові долини й натруджені поля, червоні килими луків ніби завмерли від радісної і трішки мрійно-сумної музики природи. Все довкола в очікуванні веселих, яскравих, різнобарвних фарб великого свята природи.

Найтонші переливи темно-червоного, вишневого, жовтого, рожевого, фіолетового, зеленого, блакитного кольорів ми помічаємо в чарівній красі осінньої мозаїки. Гуляє падолист, звучать прощальні крики журавлів, завершується збір урожаю, стають довгими вечори, густішають ранкові тумани. Звірі, птахи, комахи поспішають приготуватися до зими, нестійка погода... і назва всьому цьому — осіння мозаїка.

ПОЗАКЛАСНЕ ЧИТАННЯ

Осінніми стежками

1. Розглянь уважно ілюстрації обкладинок книжок.

- Прочитай їх назви. Чи вказано на обкладинках ім'я та прізвище автора? Як ти вважаєш, про що йдеться у кожній книжці? Чому ти так думаєш? Чи можна за обкладинкою визначити, скільки творів у кожній книжці? Яка зі сторінок тобі допоможе дати правильну відповідь?
- Поміркуй, куди можуть привести осінні стежки. Що можна побачити довкола? Чи доводилося тобі мандрувати осінніми стежками? Що тебе найбільше вразило під час подорожі?

2. Чи цікаво тобі знати, про що йдеться у книжці «Осіння гра»?

- Познайомся з цією книжкою — і ти дізнаєшся, хто з ким, хто з чим грається восени.
- Поділися своїми враженнями з друзями після знайомства з книжкою.

3. Підготуй розповідь про книжку за планом-схемою:

1. Я познайомився/познайомила з книжкою ... .
2. Вона містить такі оповідання (вірші): ... .
3. Я прочитав/прочитала твір ... . Його автор — ... .
4. У творі розповідається про ... .
5. Найбільше мені сподобалося ... .
6. Я рекомендуватиму своїй сестричці (братикові, друзям) розглянути цю книжку тому, що ... .

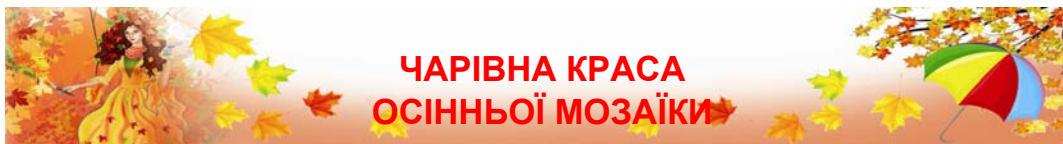
4. Уяви себе художником-ілюстратором.

- Яку б обкладинку створив/створила ти? Пам'ятай, що малюнок на обкладинці і назва книжки допомагають будь-якому читачеві орієнтовно визначити, про що (кого) розповідається в книжці.

5. Будь дослідником!

- Пошукай на книжковій полиці в класі чи вдома книжки, які допоможуть тобі мандрувати осінніми стежками.

ЧАРІВНА КРАСА ОСІННЬОЇ МОЗАЇКИ

Перевір себе

1. Автором вірша «Золота осінь» є:

- А Роман Завадович;
- Б Катерина Перелісна;
- В Іван Сенченко.

2. Близькими за змістом є вірші:

- А Романа Завадовича і Марії Стратієнко;
- Б Марії Стратієнко і Катерини Перелісної;
- В Катерини Перелісної і Романа Завадовича.

3. Дідусь Барволист розмалював:

- А іграшки;
- Б стіни;
- В кленові листки.

4. «Осінь на порозі» Миколи Сладкова — це:

- А казка;
- Б вірш;
- В оповідання.

5. Головними героями казки Анатолія Кислія «Про що розповів вітер» є:

- А Андрійко, тато, вітер;
- Б листя, сад, кімната;
- В птахи, гнізда, балкон.

6. З хлопчиком Марком і парасолькою тебе познайомила:

- А Наталка Малетич;
- Б Василь Сухомлинський;
- В Марія Стратієнко.

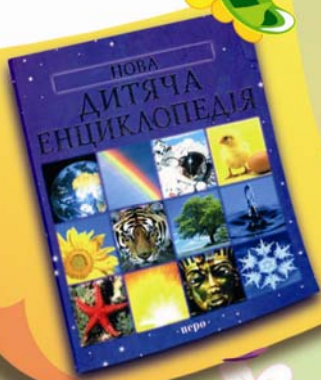
7. «В осінній час сім погод у нас» — це розповідь Івана Сенченка про:

- А осінь;
- Б зиму;
- В літо.

Користуємося алфавітом

РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ

Вчимося слухати

1. Розглянь малюнок.

- Хто із зображених персонажів говорить? Як ти думаєш, про що може говорити дівчинка? Хто слухає? Чи можна назвати кошеня уважним слухачем?

2. Розглянь малюнки.

- Тобі відомі казки, героїв яких ти бачиш?
- Розкажи, як слухають герої казок оповідачів.
- Спробуй «озвучити» малюнки.
- Запиши назви казок.

3. Перевір себе, чи вмієш ти слухати. Відповідь на запитання оціни так: «завжди» — 4 бали; «часто» — 3 бали; «інколи» — 2 бали; «ніколи» — 1 бал.

1. Чи даєш ти співрозмовникові можливість висловитися?
2. Чи намагаєшся запам'ятати те, що почув/почула?
3. Чи звертаєш увагу на головне у повідомленні?
4. Чи стримуєш своє роздратування, коли чуєш протилежну точку зору?
5. Чи ухиляєшся ти від неприємних запитань?
6. Чи охоче спілкуються з тобою?

Якщо сума балів складає 20 і більше — ти прекрасно вмієш слухати і чути. Якщо сума менша за 12 балів — тобі необхідно тренуватися слухати співрозмовника.

Скористайся порадами.

1. Поважай того, хто говорить, цінуй його бажання повідомити про щось нове.
2. Не переривай. Наберися терпіння і дай людині можливість сказати те, що вона хоче. Не поспішай з висновками.
3. Стримуй емоції, а коли відчуєш, що не можеш їх контролювати, уяви себе на місці співрозмовника.

4. Не поспішай із запереченнями. Перебивши людину, яка не все сказала, ти можеш викликати в неї роздратування.

4. Чи можеш пояснити, у чому відмінність між словами «слухати» і «чути»?

Запам'ятай!

Ми **слухаємо**, щоб: пізнати, розібратися в чомусь, навчитися чогось, запам'ятати і розповісти іншому, відгукнутися на прохання і почуття іншого...

Слухати можна: зосереджено, уважно, емоційно, байдуже, з розумінням, із здивуванням...

- Як ще можна слухати?

Коли уважно слухаєш, можна з самого початку здогадатися, про що йтиметься далі. Наприклад, одне з оповідань Василя Сухомлинського називається «Списав задачу». Як ти думаєш, про що в ньому розповідається?

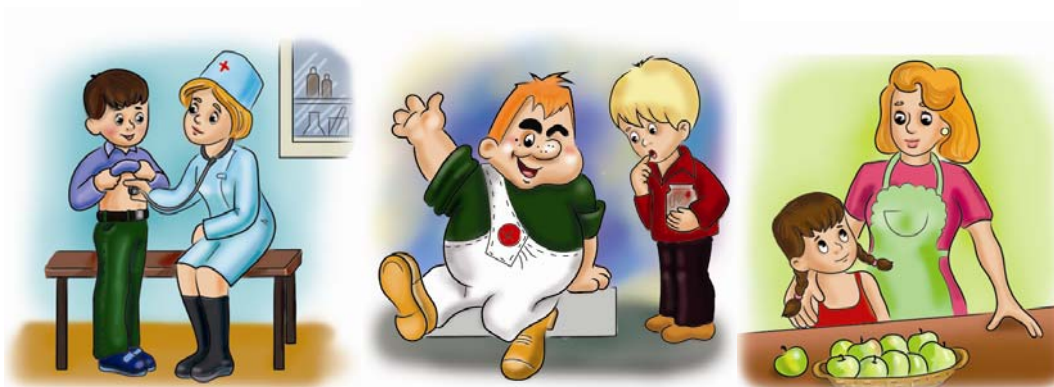
- А якщо оповідання буде називатися «Гойдалка під кленом» Галини Ткачук, «Чому равлик ховається» Галини Малик?
- Учитель повідомляє: «Сьогодні будемо говорити про барви золотої осені». Тобі зрозуміла тема уроку?
- У понеділок у школі ти зустрінешся з приятелем/приятелькою, і він/вона тобі повідомить: «Я вчора відвідав/відвідала зоопарк»! Про що він/вона буде розповідати?

5. Уяви собі, що в тебе з'явилася можливість поспілкуватися з найцікавішими людьми планети (політиками, спортсменами, вченими, акторами, співаками), які жили колись або живуть зараз. Кого і про що ти хотів/хотіла би запитати?

- Запиши питання.

6. Розглянь малюнки. Про що можуть говорити їх персонажі?

- Який з малюнків є «зайвим»? Чому?

7. Послухай текст Галини Малик «Чому папуга не навчився розмовляти».

(Див. «Хрестоматію сучасної української дитячої літератури для читання в 1, 2 класах» на сторінці 85).

- Перевір себе, чи уважно ти слухав/слухала текст.
  1. Чого папузі хотілося навчитися?
  2. Кого відвідав папуга, щоб навчитися розмовляти?
  3. Що папуга повторював за бегемотом, черепахою, тигром?
  4. Чи вдалося папузі те, чого він прагнув? Чому?
- Запиши відповідь на останнє питання.

Перевір себе

1. Продовж речення.

В українському алфавіті _____ букви.

2. Для позначення голосних звуків використовують букви_____.

3. В українській мові знак м'якшення не позначає звука:

А так;

Б ні;

В інколи.

4. Назви з пам'яті за алфавітом перших десять букв, що позначають приголосні звуки.

5. Прізвища учнів у класному журналі записують:

А за алфавітом **Б** у довільному порядку

В спочатку прізвища хлопчиків, а потім — дівчаток.

6. У навчальних словниках слова розміщені:

А за алфавітом **Б** у довільному порядку **В** за темами

Дивосвіт дитинства

Дитинство твоє виграє різними кольорами, як веселка після дощу. Ти живеш, дорослішаєш, відчуваєш, як вирує життя довкола. Тебе оточують рідні, близькі, вчителі, друзі, однокласники. Вони дають можливість відчувати впевненість, тепло, пережити різні почуття в стосунках з ними, допомагають розпізнавати добрі і недобрі вчинки, співчувати всім, хто потрапив у скруту, дарувати свою доброту тим, хто її потребує.

Твори, які увійшли до цього розділу, допоможуть тобі зростати життєрадісною, чесною, добросовісною, працелюбною людиною.

Дивовижний світ навколо тебе! Пізнавай його і знаходь себе у цьому прекрасному світі, ім'я якому — дитинство!

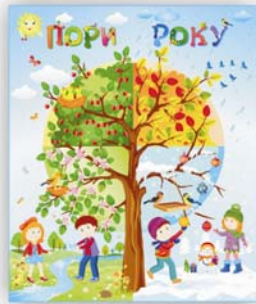

ПОЗАКЛАСНЕ ЧИТАННЯ

У кожному пору року приваблива землі краса

1. Розглянь обкладинки книжок. Прочитай написи.

- Поміркуй, чи можна зробити висновок, про що розповідається в кожній книжці. Що тобі допомагає зробити висновок?
- Досліди, назва якої книжки відповідає темі уроку. Чи є ця книжка на класній книжковій виставці?

2. Розглянь книжку «У кожному пору року приваблива землі краса».

Скористайся пам'яткою розгляду книжки.

1. Розглянь кожен сторінку обкладинки. Що на них зображено, написано?

2. Прочитай написи на першій сторінці обкладинки. Хто автор книжки? Як називається книжка? Що зображено на малюнку? Чи допоможе тобі назва книжки і малюнок на обкладинці здогадатися, про що (кого) розповість книжка?

3. Розглянь титульний аркуш (сторінку) книжки. Прочитай написи. Підготуйся відповісти на запитання:

- Чи вказано на аркуші прізвище автора книжки? Яка назва книжки?
- Хто виконав малюнки до книжки?
- Твори яких жанрів містить книжка?
- У книжці один твір чи багато? Як про це тобі стало відомо?
- Де і коли видрукували книжку?

3. Розглянь книжку посторінково.

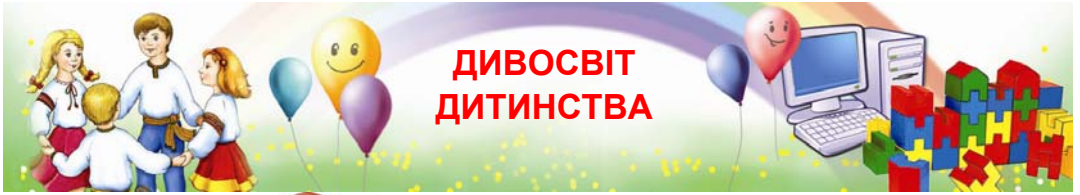
- Зверни увагу на заголовки творів, посторінкові малюнки. Чи відповідають малюнки заголовкам творів, назві книжки? Чи містить книжка сторінку, на якій видрукований зміст? Прочитай зміст. У книжці один твір чи більше? Хто автор творів? Чи є серед авторів тобі знайоме прізвище? Якщо є, то прочитай його.
- Поміркуй, з якими творами тобі хотілося б познайомитися і поділитися своїми враженнями від прочитаного.

4. Зроби висновок.

- Зміст книжки розповідає ....
- У книжці твір одного автора чи багатьох?

5. Досліди, чи є у класній чи домашній бібліотечці книжки про пори року. Доповни ними класну книжкову виставку.

Перевір себе

1. Як називається оповідання, в якому авторка дала таку пораду: «А ви спробуйте вранці з усіма вітатися — тільки очима та посмішкою...»?
2. В оповіданні Миколи Богуславського «Ліки від прстуди» бабуся прислала онукові:
А теплі шкарпетки; Б малинове варення;
В в'язану шапочку.
3. Пригадай і розкажи, про що йдеться в оповіданні Петра Влодека «Як гукнеш, так і відгукнеться».
4. «Від добрих і світлих думок у світі стане світліше й добріше», — сказала, прокинувшись вранці:
А дівчинка; Б дідусь; В гномик.
5. Страшний сон про зуби приснився:
А Денискові; Б мамі; В лікарю.
6. Головних героїв оповідання Бориса Вовка «Бережіть воду» звали:
А Миколка і Ніна Б Софійка і Сергійко
В Іринка і Михайлик
7. Пригадай, яке оповідання написав Іван Сенченко. Чого навчала Катрусю її бабуся?
8. Вірш Володимира Кухалашвілі «Коли б я був чарівником» розповідає про:
А дитинство Б мрії автора В бажання дітей
9. Сергій Пантюк назвав головного героя свого вірша:
А Незнайком Б паном Перевертасом В Неумійком

Дослідження лексичного значення слова

РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ

Як ми говоримо

1. Напевно, ти не раз чув/чула такі похвальні слова або зауваження:

- ✓ Мені подобається твій голос.
  - ✓ Тебе приємно слухати.
  - ✓ Молодець, ти знаєш, де, коли і як треба розмовляти.
  - ✓ Говори нормально!
  - ✓ Не поспішай, говори повільніше.
  - ✓ Говори швидше, не тягни kota за хвіст.
  - ✓ Не кричи, говори тихіше.
  - ✓ Я тебе зовсім не чую.
- В яких випадках так говорять?

2. Запам'ятай!

Тон, гучність, темп бувають важливішими від слів. Вони свідчать про те, як ти ставишся до того, про що говориш, які почуття в тебе виникають, який у тебе настрій.

Часто автор сам підказує, як потрібно читати текст, вказує на **темп, гучність і тон** мовлення героїв.

3. Розглянь малюнки.

Тон

спокійний

радісний

сумний

здивований

Гучність

пошепки

помірна

голосна

криклива

Темп

повільний

звичайний

пришвидшений

швидкий

- Який із символів тобі найбільше до вподоби?
- Якими символами ти можеш доповнити малюнки?
- Намалюй свої символи тону, гучності й темпу мовлення. Запиши їх назви.

4. Поміркуй над змістом прислів'їв, приказок, порівнянь.

- ✓ Не говори, що знаєш, але знай, що говориш.
- ✓ Важливо не лише, що сказав, але і як сказав.
- ✓ Те саме слово, та не так би мовити.
- ✓ Говорить, що горохом об стінку лупить.
- ✓ Говорить, ніби жуйку жує.
- ✓ Говорить, як три дні хліба не їв.

- Обери символи тону, гучності, темпу до кожного з прислів'їв, приказок, порівнянь.

5. Послухай оповідання Олега Буценя «На вулиці».

Іде дівчинка в школу. Бантики чистенькі, форма випрасувана, черевички блищать. Поряд з нею мама, несе рюкзак, а позаду двоє хлопців ідуть, розмовляють.

Один каже:

— Дивись, яка чепурна дівчинка. Аж глянути любо.

Чепуруха!

— І зовсім не чепуруха вона.

— Це чому? — здивувався перший.

— Вона ж он яка чистенька.

— А тому, що все за неї мама робить.

Навіть рюкзак їй до школи носить, я щодня бачу. Ліниві охайними не бувають.

Так чи не так?

- А як ти вважаєш?
- Чи голосно хлопчики розмовляли на вулиці?
- Запиши, яким тоном висловив свої почуття кожний із них.

6. Прочитай вірш Сашка Дерманського «Латочка на лапці».

Мій татко песика приніс
Учора. Прямо в шапці.
У нього трошки мокрий ніс
І латочка на лапці.
Він підкріпився молочком,
Погриз бабусі капці...
Такий кумедний — хвіст гачком
І латочка на лапці.
За півсекунди облизав
Носи — мені і бабці —
Нам свій характер показав...
І латочку на лапці.

- Знайди у вірші слова, які визначають гучність, темп твого читання. Це допоможе тобі правильно обрати тон читання вірша.
- Випиши з тексту рядки, які допомогли художнику уявити песика. Яким тоном ти прочитаєш їх?

7. Чи знайома тобі ситуація, коли ніяк не вдається знайти річ, яку щойно бачив/бачила? Який у тебе при цьому настрій?

Вінні-Пух у таких випадках складав віршики-бурчалки¹.

- Яким тоном він промовляв їх?
- Спробуй озвучити бурчалку.

---

¹ Бурчалка — розповідь, яку говорять неголосно сердитим тоном, висловлюючи невдоволення.

Оце-то диво-дивина!
Куди подівся мій горнець?
На боці в нього напис «мед»,
А зверху — чистий папірець!
По вінця повний меду він!
То, може, хтось його забрав?
Чи, може, він до лісу втік?
Оце-то диво я спіткав!

Алан Мілн

- Пригадай історію, яку ти хотів би розповісти з піднесеним настроєм. Розкажи її своїм друзям.

Перевір себе

1. Прочитай слова. Чи можна їх назвати близькими за значенням? Чому?

- ✓ Веселий, радісний, смішний.
- ✓ Розумний, кмітливий, мудрий.

2. Яка пара слів є «зайвою»? Чому?

Маленький — великий, широкий — вузький,
гарячий — холодний, рум'яний — червоний.

3. Вкажи пару слів, яка не протилежна за значенням.

Високий — великий, вайлуватий — спритний,
короткий — довгий, густий — рідкий.

4. Вкажи сполучення слів з переносним значенням.

Золотий перстень, золоті слова;
малий клопіт, малий хлопчик;
великий син, великий мороз.

5. Вкажи сполучення слів з прямим значенням.

Гарячий чай, гаряче серце;
виглянуло з-за хмар сонечко, виглянула з вікна
дівчинка;
тепле молоко, теплий погляд.

6. Прочитай текст. Назви слова, вжиті в переносному значенні.

Подули холодні вітри. Зірвані листочки заспівали прощальну пісню. Заплакало сіре небо. Зітхнула стомлено земля. Чарівниця осінь прийшла у наші краї.

7. Вкажи слово, яке може мати багато значень.

Рушник, небо, голова, дитина.

8. Вкажи багатозначні слова.

Місяць, гребінь, крила, земля, журавель, дерево, камінь, літак, людина, книжка.

9. Вкажи слова, які мають одне значення.

Цукор, стіл, дитина, сонце, хліб, клас, голова, ручка, ключ.

Народне надбання

Кожен народ має свої звичаї, що виробилися протягом багатьох століть.

У цьому розділі ти прочитаєш твори, які споконвіку передаються з покоління в покоління, є здобутком нашої культури, популярними і цікавими, особливо серед твоїх однолітків.

ПОЗАКЛАСНЕ ЧИТАННЯ

Народ скаже — як зав'яже

1. Розглянь обкладинки книжок.

- Почитай назви книжок. Чи є ці книжки на класній книжковій виставці?
- Чи відповідають книжки темі уроку? Назва якої книжки така ж, як і тема уроку? Поясни, як ти розумієш вислів: «Народ скаже — як зав'яже».

2. З якою книжкою ти хочеш познайомитися детальніше? Поясни свій вибір.

3. Розглянь з друзями або самостійно книжку «Народ скаже — як зав'яже».

- Дотримуйся правил розгляду книжки, з якими ти вже знайомий/знайома.

4. Перевір себе.

- Чи містить книжка народні порівняння, загадки?
- Які ще жанри увійшли до книжки? Як ти довідався (лася)?
- Хто проілюстрував книжку?
- Де і коли видрукували книжку?

5. Прочитай вислови. Це порівняння чи загадки? Поміркуй, коли так говорять.

- ✓ Багата, як земля.
- ✓ Блакитний, як небо.
- ✓ В хаті, як у віночку.
- ✓ Говорить, наче пташка щебече.

6. Відгадай загадки.

- ✓ Золоте решето, а в ньому чорних хатинок повно.
- ✓ По білому полю чорним маком сіяно.
- ✓ Сім братів віком рівні, іменами різні.
- А які загадки знаєш ти?

7. Навчися швидко промовляти.

- ✓ Прокіп нарвав кропу.
- ✓ Дрова рубали два дроворуби.

8. Поясни, як ти розумієш зміст прислів'їв і приказок.

- ✓ Хоч у вогонь і воду, аби до свого роду.
- ✓ Вік живи, вік учись.
- ✓ Знання людині, що крила пташині.
- ✓ Силу той має, хто правду промовляє.

9. Розглянь ще раз обкладинки книжок.

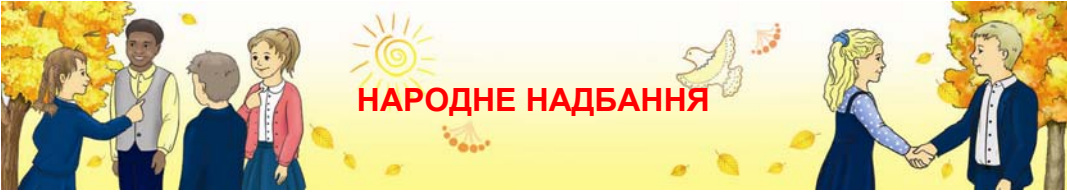
- Поміркуй: у якій книжці вміщені прислів'я та приказки?

- Яка з книжок уміщує лише загадки?
- З якої книжки можна довідатися про прикмети, повір'я українського народу?
- Яку з книжок ти порекомендуєш своїм одноліткам? Чому? Свою думку підтвердь розглядом книжки.

10. Поповни свою бібліотечку книжкою, яка містить влучні народні висловлювання, прикмети, лічилки...

Перевір себе

1. Яку з лічилок ти пам'ятаєш? Розкажи її напам'ять.

2. Прочитай текст. Вкажи правильну відповідь.

Ти не плач, не плач, не плач
І скоріш мене пробач.
І на мене ти не сердься,
Бо у тебе добре серце.
Будемо завжди дружити
І ніколи не сваритись.

Із народного

Це:

А лічилка   **Б** мирилка   **В** загадка

3. Пригадай прислів'я, приказки про мову, дружбу, працю. В яких випадках ти використовуєш їх?

4. Вкажи правильну відповідь.

Русі вуса у вівса,
Вуса — вся краса вівса.

Олег Орач

Це:

А загадка   **Б** скоромовка   **В** лічилка

5. Відгадай загадку.

Дуже я потрібна всім —
І дорослим, і малим.
Всіх я розуму учу,
А сама завжди мовчу.

- У якому випадку можна використати загадку?

6. Прочитай текст.

Не вміє

Першокласник Сергійко, повернувшись зі школи, сказав:

— Я в школу не піду.

— Чому? — запитала бабуся.

— Бо там треба писати й читати, а я не вмію; а розмовляти я вмію, так на уроках не дозволяють.

- Чи можна назвати описану історію дотепною? Чому? Що викликало усмішку в тебе? Чи траплялася з тобою якась дотепна історія? Розкажи.

7. Пригадай одну з колискових пісень, яку тобі співали рідні.

**Розподіл слів
за смисловою ознакою**

РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ

Вчимося говорити правильно

1. Прочитай і усміхнись.

До дівчинки підбігає хлопчик:

— Оленко, Оленко, там народи рів копають!

— Не народи, а люди.

Через декілька хвилин Остапчик знову підбігає:

— Оленко, Оленко! Там один люд до рову впав!

- Якої помилки припустився хлопчик?
- Як правильно має сказати Остапчик?

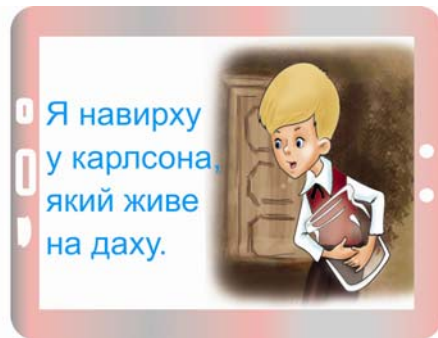
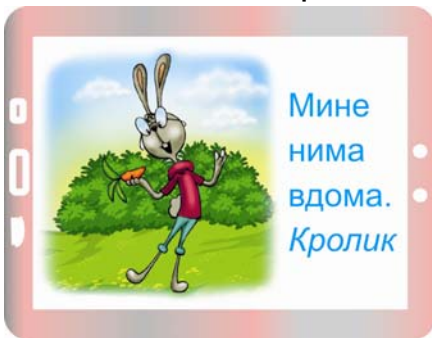
2. Запам'ятай!

У кожній мові є свої правила вимови, написання та вживання слів. Якщо тобі говорять: «Ти неправильно вимовляєш (пишеш, уживаєш) слово» — значить, ти порушуєш норми української літературної мови.

- Поясни, що таке неправильне мовлення. Чи можеш ти навести приклади неправильного мовлення?

3. Прочитай повідомлення, які написали герої твоїх улюблених мультфільмів.

- Постарайся зрозуміти, про що в них йдеться. Виправ помилки і запиши правильно.

4. Перевір себе! Як ти вимовляєш ці слова?

Завдання, ознака, помилка, портфель, предмет, читання, черговий, шофер.

- Запиши слова. Постав наголос.

5. Пригадай, як вимовляються звуки [ґ] і [г]. Прочитай пари слів, вимовляючи звуки правильно.

Ґречний — гречка

Ґрати — гра

Ґанок — Ганнуся

Ґуля — гуцул

Ґудзик — гумор

Ґедзь — гектар

6. Ти пам'ятаєш, скільки звуків позначає буква «щ».

Борщик у горщику,

А до борщу

щавель у борщику.

ще й по лящу.

- Вивчи скоромовку напам'ять.
- Запиши скоромовку.

7. Прочитай загадку Василя Довжика. Відгадка «заховалася» у перших буквах кожного рядка.

Біля гаю хатку маю.

День у день я вилітаю.

Жде на мене праця влітку.

Оглядаю кожну квітку.

Легко лину над лужком,

А частую всіх медком.

- Яке буквосполучення у слові-відгадці позначає один звук?

8. Послухай казку-розповідь «Пригоди Знака М'якшення»/

Учителька Абетка мала в класі 33 учні-літери. За останньою партою сидів Знак М'якшення. Він мав дуже м'який характер.

Усі учні-букви любили гратися, галасувати, а найбільше їм подобалося утворювати ланцюжки слів. Закортіло й Знаку М'якшення погратися в цю гру. Тільки-но літери вишикувалися в слово, він тихенько підійшов і став за літерою **Ш**. А вона як зашипить!

Знак М'якшення мав полохливу вдачу, тож злякався і втік. Відтоді він ніколи не ставав поряд із буквами, які шиплять: **Ж, Ч, Ш, Щ**. Після них ніхто не пише **Ь**.

Хто хоче без помилок писати, той має цю пригоду запам'ятати.

- Про яке правило правопису ти дізнався/дізналася? Запиши його.

9. Склади і запиши казку про пригоди друзів Д і З.

Перевір себе

1. До назви тематичної групи «Транспорт» добери слова.
2. До якої тематичної групи відносяться слова: тарілка, чашка, кухоль?
3. Вилучи «зайве» слово: учениця, школяр, учителька, півень, зошит.
4. Поміркуй, яке зі слів має одне значення: зірка, листок, цукор, коса.
5. Яке зі слів автобус, трамвай, потяг, ручка є багатозначним?

Українські народні казки

Ти навіть не уявляєш, яке щастя жити в країні, яка називається Дитинство. Це казкова країна, тому що кожна дитина і навіть дорослі захоплюються казками. Вона вже гостинно відчиняє для тебе свої брами. При знайомстві з її мешканцями ти перейматимеш мудрість нашого народу, яка передається з покоління в покоління. Ти навчишся відрізняти добро від зла, зрозумієш, як мрії стають дійсністю, замислишся над багатьма ситуаціями, які виникають у житті героїв казок, спробуєш прийняти правильні рішення, перейняти життєвий досвід, відчуєш нові емоції.

Нехай твоя подорож у світ казок буде захоплюючою, а народна мудрість стане у нагоді.

ПОЗАКЛАСНЕ ЧИТАННЯ

Усміхнімося, звеселімося

1. Прочитай тему уроку.

- Як ти вважаєш, малюнки на сторінці відповідають темі уроку? Доведи свою думку.

2. Розглянь обкладинки книжок.

- Поміркуй, чи всі вони стосуються теми уроку. Як ти переконуватимеш у правильності своєї відповіді?
- Яку з книжок ти хочеш розглянути? Чи є вона на класній книжковій виставці? Переглянь книжку.

3. Пошукай на виставці книжку за такими ознаками:

- шість творів; • веселі вірші; • різні автори.
- Поміркуй, чому не вказано на обкладинці книжки прізвище автора. Яка зі сторінок книжки допомогла тобі зробити правильний вибір? А як ще можна швидко вибрати необхідну книжку, не читаючи її?

4. Прочитай вірш Валентина Кириленка «Надивився я чудес!»

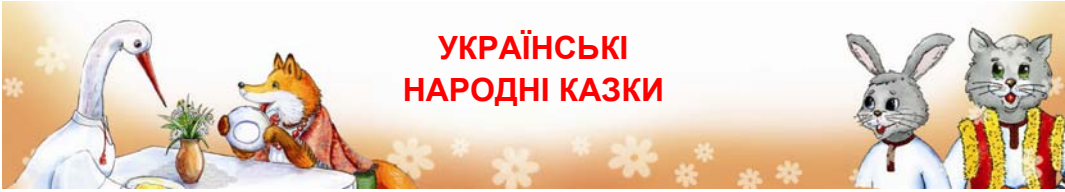
Був на морі я недавно.
Як же гарно там і славно!
Скільки різних там чудес!
Хвилі-гори, до небес...
Там дельфіни білі-білі,
Там креветки загорілі
Ходять берегом, гуляють
І на море поглядають,
В них одна лише турбота —
Упіймати бегемота.
На одній нозі медузи
Бродять там, як чорногузи.
Там китом руда лисиця
Теж хотіла поживиться,
Проковтнути не змогла,
Сіла верхи й попливла...
Берег весь я обходив,
Надививсь усяких див!

- Чи викликав вірш у тебе усмішку? Що спонукало тебе усміхнутися?
- Як ти думаєш, яка з книжок може містити вірш? Доведи свою думку.
- Пригадай, які веселі історії траплялися з тобою. Розкажи про них своїм друзям.

6. Пошукай у домашній чи класній бібліотечці книжки з веселими пригодами. Доповни ними книжкову виставку.

Перевір себе

1. В якій казці лисичка проявила свою хитрість?
2. Назви казку, головними героями якої є гуси, коти, кури.
3. В якій казці героїв назвали Круть і Верть? Як ти думаєш, чому їм дали такі імена?
4. Кому з героїв казки «Лінива дівчина» належать слова: «...Голод страшніший за будь-яку роботу»?
5. Поміркуй, чому казка називається «Три бажання». Якби тобі випала нагода загадати три бажання, то які б вони були?

Використання лексичного багатства української мови у мовленні

РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ

Вчимося бути красномовними

1. Цікаво знати!

Давно, більше двох з половиною тисяч років тому, у Стародавній Греції розквітла одна з найдревніших наук на землі — **РИТОРИКА (КРАСНОМОВСТВО)**.

Стародавні греки вважали її дуже важливою наукою і навчалися риториці у спеціальних школах. Там вчили **переконувати, доводити, хвалити, засуджувати, пояснювати** тощо.

Науку, яка навчає красиво говорити, називають **риторикою**.

- Спробуй пояснити, чого навчає риторику. Почни своє пояснення так: «Риторику вчить...».
- Як ти думаєш, для чого люди спілкуються між собою? Розпочни свою відповідь так: «Люди спілкуються між собою, щоб...».
- Поміркуй, від яких слів утворилося слово «красномовство».

2. Познайомся з думками однолітків про риторику (красномовство).

Денис: Красиво говорити — це значить говорити зрозуміло.

Олена: Ні, це значить говорити переконливо.

Іван: Ні, неправильно! Красиво — значить говорити вільно і плавно!

Ярина: Головне — говорити так, щоб досягти того, заради чого ти говориш, щоб переконати, заспокоїти, вмовити, розповісти.

- Яка з цих думок про риторику є найбільш точною? Чому?

3. Прочитай прислів'я. Поясни значення кожного з них.

- ✓ Пташку пізнають по пір'ю, а людину — по мові.
  - ✓ Гарне мовлення гарно й слухати.
  - ✓ Багато говорено, та мало сказано.
  - ✓ Хто красно¹ говорить, громаду на гачок ловить.
- Запиши два прислів'я, які тобі сподобалося.

4. Прочитай порівняння. Поясни, як ти розумієш його зміст.

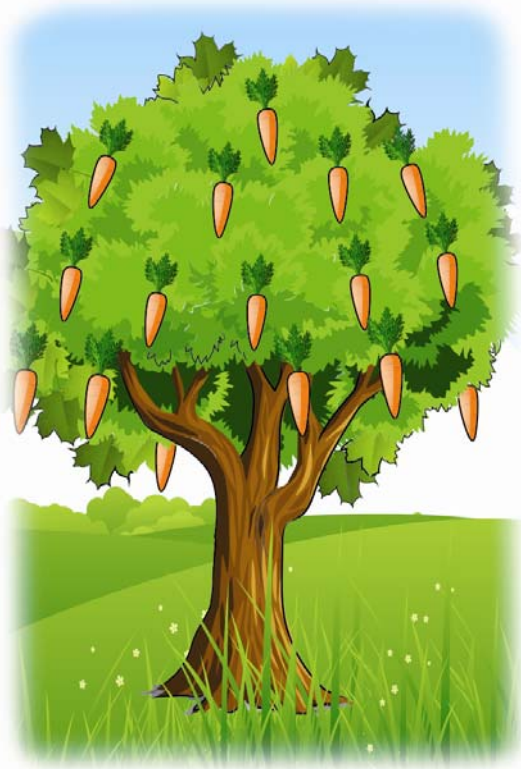
- ✓ Сказав, як цвяха забив.
  - ✓ Говорить, як медом маже.
  - ✓ Меле, як пес хвостом.
  - ✓ Сказав, як одрізав.
- Чи можуть ці порівняння бути ознакою (характеристикою) красномовної людини?

---

¹ Красно — красиво.

5. Прочитай вірш Миколи Сингаївського «Що воно за диво».

Що воно за диво
Хлопця здивувало:
Ще такого зроду
В світі не бувало.
Що на клені — морква,
На вербі — кислиці,
На даху — корова,
На печі — синиці,
На перчині — сливи,
На тополі — вишні,
А на ґанок з грядки
Маківки дві вийшли.
На вогні — криниця,
А на річці — хата...
Щось у тебе, хлопче,
Мова кострубата.

- Що здивувало хлопця? А тебе?
- Чому хлопцеві не вдалася розповідь?
- Як ти розумієш вислів «мова кострубата»?

6. Склади веселу і добру казку, познайомившись з її головними героями.

Казки живуть усюди: вдома, у школі, в лісі...

Ось, повернувшись із прогулянки, ти намилив руки милом, і **різнокольорові бульки**, виблискуючи, вилетіли з твоїх рук...

Одна з них примостилася на ... . **Друга**, виписавши коло над твоєю головою, захотіла і ... . **Третя**...

- Склади казку далі, використовуючи слова для довідки.

Слова для довідки: на поличці, виблискуючи боками, тихенько спостерігає, луснула, вилетіла у вікно, підхопив вітер, аж попід хмари.

- Запиши два речення, які тобі найбільше сподобалися.
- Запиши ознаки красномовної людини, які ти знаєш.

Перевір себе

1. Поясни, як ти розумієш, що таке діалог.
2. Доповни діалог двома-трьома репліками.
  - Привіт, Оксанко!
  - Привіт, Максимку!
  - Ти йдеш сьогодні на тренування?
  - ...
3. Продовж низку слів, якими можна вітати одне одного.

Привіт, доброго ранку, ...
4. Прочитай речення, які містять фразеологізми.
  1. Мама Тарасика працює на швейній фабриці.
  2. Розповідаючи про пригоди в лісі, Степанко надто згустив фарби.
  3. Захар так заговорив зуби бабусі, що старенька відпустила його на ковзанку.
  4. Катруся завжди підтримувала розмову і ніколи за словом у кишеню не лізла.
  - Поясни значення одного з фразеологізмів (на вибір).
5. Поміркуй, коли можна вживати такі фразеологізми: «Годувати обіцянками», «Голова йде обертом», «Гидке каченя».

Європейські народні казки

Діти всього світу потребують однакових знань про природні сили, особливості характеру людини, про тварин, про добро та зло. Тому не дивуйся, що серед казок народів Європи ти будеш впізнавати українську казку, звичайно, з певними відмінностями. Уважно читай і здобувай народну мудрість!

ПОЗАКЛАСНЕ ЧИТАННЯ

Чарівний світ казок

1. Прочитай тему уроку. Розглянь обкладинки книжок у підручнику і на класній книжковій виставці.

- Що їх об'єднує?
- Назва якої книжки така сама, як тема уроку? Розглянь детально цю книжку.

2. Дай відповіді на питання з посиланням на книжку.

- Хто автор книжки?
- Твори яких жанрів уміщені в книжці? Як ти про це довідався/довідалася?
- Скільки творів містить книжка? Назви їх. Прочитай, хто автор цих творів.
- Яка з казок тобі була знайома? Про що (кого) вона? Розкажи.
- Який з творів є для тебе новим?
- Який твір тобі хочеться прочитати?

- Чи можеш ти передбачити, про що (кого) в ній розповідається? Що тобі допомагає це зробити?
- Познайомся з твором і зроби висновок, чи не помилився/ помилилася ти з вибором.

3. Які ще книжки привернули твою увагу? Чому?

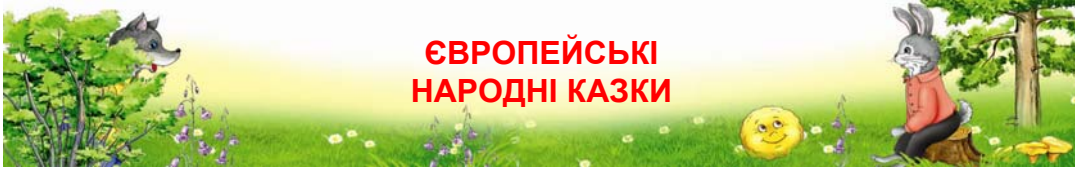
4. Ще раз уважно розглянь класну книжкову виставку.

- Назви книжку з українськими народними казками.
- Чи є на виставці книжка з літературними казками? Як вона називається? Хто з письменників є автором казок? Як ти довідався/довідалася?
- Яку з книжок ти хочеш, щоб прочитав для тебе і однокласників учитель? Назви цю книжку або твір.

5. Пригадай, яку книжку ти розглядав/розглядала самостійно? З якою книжкою тебе познайомив учитель? Який твір читав/читала? А який слухав/слухала?

6. Пошукай книжки, які містять казки. Доповни ними класну книжкову виставку.

ЄВРОПЕЙСЬКІ НАРОДНІ КАЗКИ

Перевір себе

1. Героями якої казки є вовк, лисиця і верблюд?
2. Кому з героїв казки «Курочка, мишка та півник» належать слова: «Хліб я з'їм сама із своїми курчатками»?
3. Пригадай, чим завершилася англійська казка «Сорочаче гніздо». Поясни, як ти розумієш вислів: «Різні пташки в'ють гнізда по-різному».
4. За ланцюжком подій назви казку і розкажи її.
Привчали → дістали → пишалися → заздрили → поцупили → знайшла → з'їли → зародилася.
5. Хто з героїв казки «Пухкенький млинець» виявився чуйним і добрим?

Дослідження ролі іменників у мовленні

РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ

Іскринки з казкової скриньки

1. Розглянь малюнки. До яких вони казок?

- Що промовляла коза, повертаючись додому? Чим закінчилася казка?
- Чому качечка не залишилася в діда з бабою?
- Що порадила зробити лисиця вовкові?

2. Послухай уривки з казок. Пригадай і запиши їх назви.

1. ... От баба прокидається — аж бачить: бичка нема. «Ох, лихо мені велике! Де це мій бичок подівся? Мабуть, він уже додому пішов». Мерщій

днище і гребінь на плечі та додому. Коли дивиться — ведмідь бичка в бору тягає...

2. ... Вони й почали ховатися: ведмідь поліз на дерево, вовк сів за кущем, кабан зарився у хмиз, а зайчик у кущ заліз.

Коли це веде лисичка свого пана...

3. ... Прийди в неділю ввечері до нашого городу, а я тебе введу в хату та віддячу за те, що ти мені добро зробив.

Ото діждав вовк неділі, прийшов на те місце, куди йому сказали. А в той самий день у того чоловіка весілля...

• Яку з казок ти можеш розповісти до кінця? Розкажи.

3. Пригадай казку «Лисичка і Журавель». Перекажи її за планом.

1. Як Лисичка частувала Журавля?

2. Чому Журавель пішов голодний?

3. Як Журавель частував Лисичку?

4. Чому Лисичка не могла дістати їжі?

5. Чому друзі перестали приятелювати?

4. Прочитай. Підготуйся до участі в «живій» картинці.

Лисиця і мишеня

- Мишеня, чому в тебе ніс брудний?
- Землю копало.
- Для чого землю копало?
- Нірку робило.
- Навіщо нірку робило?
- Від тебе, лисице, сховатися.

5. Прочитай текст.

Жив в одній казці **Колобок**. Одного разу викотився він зі своєї казки і покотився з однієї казкової сторінки на іншу. У **Курочки-Ряби** поснідав. **Трьом Ведмедям** пісеньку заспівав. **Зайцю** допоміг **Лисицю** з хати прогнати. У **Котика з Півником** пообідав. З **дідом, бабою, внучкою, Фінкою, Варваркою, Сіроманкою** на городі попрацював. **Козенятam** сказав, щоб **Вовка** в хатинку не пускали. **Ніф-Ніф, Нуф-Нуф і Наф-Наф** його вечеряти запрошували, але **Колобок** відмовився — настав час повертатися у свою казку.

- Про які казки нагадали тобі герої?
- Чи можна назвати цей текст казкою?
- Чому ти так вважаєш?

6. Впізнай казки за малюнками. Яку з казок ти можеш розповісти?

7. Прочитай початок казки «Пустотливий м'ячик».

Жив собі м'ячик. Він пустував без зупину і бив байдики. Якось вирушив м'ячик до центра міста/села. Аж бачить...

- Продовж казку. Запиши початок і закінчення казки.

Перевір себе

1. Продовж речення.

Слова-назви істот відповідають на питання _____, а неістот відповідають на питання _____.

2. Назви слова, які відповідають на питання хто?

Зима, сніг, снігур, синиця, хуртовина, заметіль, лисиця.

3. Назви слова, які відповідають на питання що?

Юнак, хлопець, дівчинка, учениця, дім, школа, аркуш, учень, книжка.

4. Підкресли слова, які написані з великої букви. Поясни їх правопис.

Тарас Григорович Шевченко — видатний український поет.

5. Підкресли слова, які написані з великої букви. Поясни їх правопис.

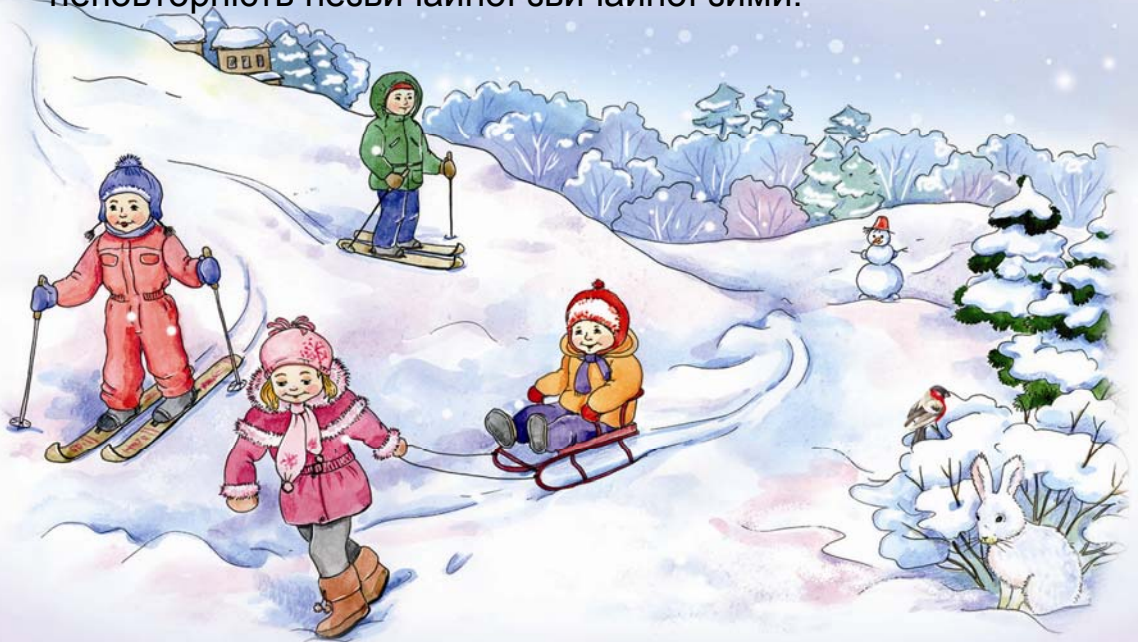
Сергійко і Наталя годує телятко Зірку, а Дениско і Андрійко напувають водою лошат Соколика і Орлика.

Незвичайна звичайна зима

Зима... Вона приходить тихо. Як у казці, за одну ніч побудує свій кришталевий палац, накриє снігом будинки й дороги, закує льодом озера, річки. Пробудишся одного ранку — і раптом побачиш, що все за вікном змінилося. Дерева і кущі одягли білосніжні шати, земля гріється під пухнастою ковдрою, водойми виблискують іскристим льодом, сріблясто-мереживні сніжинки танцюють у повітрі. Зима приносить з собою неповторну красу, гарний настрій, веселі розваги і чудові свята.

У казковому полоні природа. Але вона живе і дарує свої незвичайні подарунки всім — рослинам, тваринам, людям. Хочеш знати, які? Читай і отримуй насолоду від спілкування з новими авторами, які розкриють тобі чарівність і неповторність незвичайної звичайної зими.

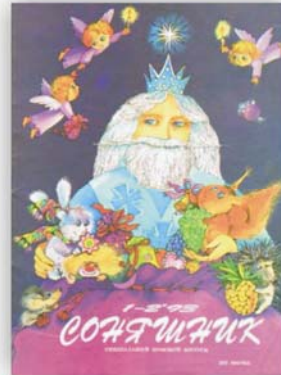
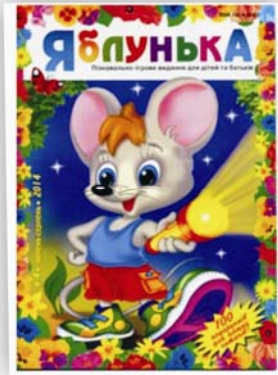
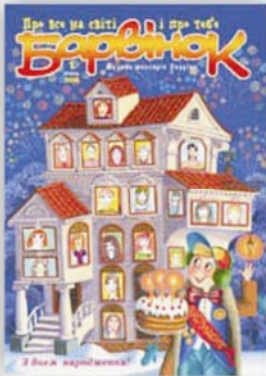

ПОЗАКЛАСНЕ ЧИТАННЯ

Знайомство з дитячими журналами

1. Розглянь малюнки

2. Досліди, чи всі малюнки є ілюстраціями обкладинок книжок.

- Чому ти так вважаєш? Як переконатися в правильності своєї відповіді?

3. Розглянь обкладинки часописів.

- Які назви мають дитячі журнали? Який журнал тобі знайомий? Чи батьки передплачують тобі дитячий журнал? Який саме?

4. Поміркуй, чим часопис відрізняється від книжки. В цьому тобі допоможе розгляд часопису.

- Чи є на обкладинці часопису прізвище автора?
- Чи відповідають малюнки на всіх сторінках, обкладинці назві часопису?
- Чи містить часопис титульну сторінку?
- Чи є в часописі сторінка, яка містить перелік усіх творів, що увійшли до нього?
- Скільки разів у місяць (рік) виходить часопис?
- Чи всі твори дібрані на одну тему?
- Чи містить часопис ігри, цікаві розважально-пізнавальні завдання?
- Як скріплені сторінки часопису?
- Будь уважним/уважною. Правильні відповіді на всі питання допоможуть тобі відрізнити часопис від книжки.

5. Обери для себе часопис. Прочитай твір, який вважаєш, що він для тебе буде цікавим. Поділись отриманою інформацією з друзями.

6. Прочитай твір з будь-якого часопису. Поділись отриманою інформацією зі своїми друзями.

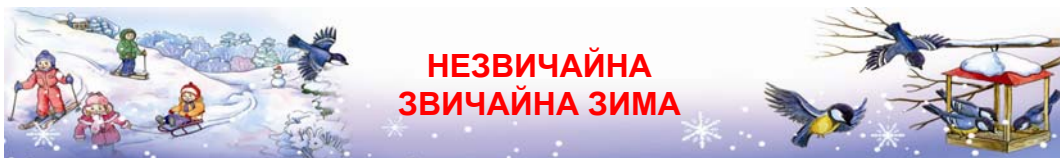
- Чи сподобався тобі твір? Чим? В якому журналі його видрукували?
- Перевір себе, розглянувши часопис.

7. Пошукай на класній книжковій полиці дитячі журнали. Розглянь їх. Організуй з друзями виставку журналів.

- Поцікався у членів родини, які дитячі часописи вони знають. Які з них вони читали в дитинстві? Чи збереглися до цього часу? Де в наш час можна познайомитися з підшивками видань старих часописів?

Перевір себе

1. Про який привіт розповіла Надія Красоткіна? Назви твір.
2. Хто з авторів описав найрізноманітніші форми сніжинок? Як називається цей твір?
3. Якого кольору буває сніг? Хто допоміг тобі його побачити або уявити?
4. Зірка Мензатюк написала твір:
А «Мільйон мільйонів сестричок»;
Б «Мільйон мільйонів братиків»;
В «Мільйон мільйонів хмаринок».
5. Розкажи, чому зиму називають веселою.
6. Які зимові слова ти пам'ятаєш?
7. Назви своє улюблене зимове свято. Розкажи про нього.

